

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 40 Volume: 8 Issue: 40

Ekim 2015 October 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

SİNEMANIN OSMANLI'DA YAYGINLAŞMASINDA SİNEMA DERGİLERİNİN ROLÜ* THE ROLE OF CINEMA MAGAZINES IN THE POPULARIZATION OF CINEMA IN THE OTTOMAN EMPIRE

Mustafa TEMEL**

Öz

Avrupalıların Osmanlı'ya sinemayı getirmesi, sinema sektörünün gelişmesinde de onların etkili olmasına neden olmuştur. Bu etki ile birlikte sinema salonları yabancılar tarafından açılmış ve bu salonlarda yurtdışı kaynaklı filmler gösterime girmiştir. Bu süreçte İstanbul'un bazı semtlerinde film gösterimleri artmış ve sinema insanların ilgisini çekmeyi başarmıştır. Osmanlı'da ilk sinema gösterimlerinin ardından, ilk Türk filmi 14 Kasım 1914'te çekilmiştir. Fakat yerli film üretiminin gelişim süreci, sinemaya ilginin arttığı Cumhuriyet dönemi ile birlikte mümkün olmuştur.

Sinemanın Osmanlı'ya gelmesi ile birlikte, sinema ile ilgili yayınlar çıkmaya başlamıştır. 1914-1928 yılları arasında, "Sinema", "Ferah", "Sinema Postası", "Sinema Yıldızı", "Opera-Sine", "Sinema Rehberi", "Mudhike", "Sinema Mihveri", "Film Mecmuası", "Artistik-Sine", "Türk Sineması" ve "Sinematograf Ceridesi" isimli gazete ve dergiler Osmanlı Türkçesi ile yayınlanmıştır.

Bu çalışmada; 1914-1928 yılları arasında yayınlanan sinema ile ilgili dergilerin içeriği değerlendirilmiş ve sinemanın gelişiminde etkileri aktarılmıştır. Niteliksel tarihsel araştırma niteliğini taşıyan bu çalışma da, Osmanlıca ve Fransızca olarak yayınlanan sinema dergilerinin, sinemanın Osmanlı'da gelişmesine katkı sağladığı görülmüştür. Halkın sinemaya ilgi duyması da yine dergiler aracılığıyla gerçekleşmiş ve bununla birlikte yeni kültürel formlar Osmanlı toplumu arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Dergiler ile birlikte sinemanın halk arasında yaygınlaştığı ve bu yayınlar aracılığıyla sinemanın toplumsal etki oluşturma gücünün arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Osmanlı'da Sinema, Dergi, Sinema Dergileri.

Abstract

The fact that the Europeans brought cinema to the Ottoman Empire also led to their influence in the development of the cinema industry. With this influence, cinema halls were opened by foreigners and films of foreign origin released in these halls. In this process, film screening increased in some of the district of İstanbul and cinema succeeded in attracting people's attention. After the first cinema screenings in the Ottoman Empire, the first Turkish film was shot on 14 November 1914. However, the development process of the domestic film production became possible only with the Republican era when the interest in cinema increased.

With the introduction of cinema to the Ottoman Empire, publications about cinema began to be released. The newspapers and magazines named "Sinema" (Cinema), "Ferah" (Spacious), "Sinema Postası" (Cinema Post), "Sinema Yıldızı" (Cinema Star), "Opera-Sine" (Opera-Cine), "Sinema Rehberi" (Cinema Guide), "Mudhike", "Sinema Mihveri" (Cinema Axis), "Film Mecmuası" (Film Magazine), "Artistik-Sine" (Artistic-Cine), "Türk Sineması" (Turkish Cinema) and "Sinematograf Ceridesi" (Cinematograph Gazette) were published in Ottoman Turkish between 1914 and 1928.

In this study, the contents of the magazines on cinema which were published in 1914-1928 have been assessed and their effects in the development of cinema have been relayed. In this study which bear the characteristic of qualitative historical research, it has been observed that cinema magazines which were published in Ottoman and French contributed to the development of cinema in the Ottoman Empire. The showing of interest of the public to cinema again occurred through magazines and new cultural forms began to be popular among the Ottoman public with this development. It has been observed that cinema became popular among the public with magazines and that the power of cinema to create social effect increased through these publications.

Keywords: Cinema, Cinema in the Ottoman Empire, Magazine, Cinema Magazines.

Giriş

Sinema, Avrupa ülkelerinden birkaç yıl sonra yabancı vatandaşlar aracılığıyla Osmanlı'ya gelmiştir. "Lumière" operatörleri aracılığıyla Osmanlı'ya gelen sinematograf aygıtı ile birlikte ilk sinema gösterimleri Osmanlı Sarayı'nda yapılmıştır. Romen uyruklu Sigmund Weinberg aracılığıyla gerçekleşen halka açık ilk film gösterimiyle birlikte, sinema halk arasında yayılmaya başlamıştır.

Sinemanın giderek artan etkisinin sonucunda, Osmanlı'da Merkez Ordu Sinema Dairesi kurulmuştur. Sinema Dairesi ile ilgilenen görevli amir ise, ilk Türk filmi olarak kabul edilen "Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı" filmini çeken Fuat Uzkinay'dır. Fakat Uzkinay'dan önce çekilen bazı filmler olduğu yönündeki söylentilere rağmen, ilk film ile ilgili belge eksiklikleri vardır. Merkez Ordu Sinema Dairesi aracılığıyla Fuat Uzkinay'ın sinemacılığa girmesi ve Weinberg ile birlikte filmler çekmeye başlaması zamanla yeni yönetmenlerin de doğmasını sağlamıştır. Sedat Simavi ve Muhsin Ertuğrul ile

* Bu çalışma; Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından SYL-2013-4371 kodlu proje ile desteklenen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör. Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi, mustafatemel@erciyes.edu.tr

birlikte başlayan bu süreç Türk Sinema Tarihi açısından oldukça önemlidir (Evren, 2003: 33; Özön, 1968: 13; Evren, 1995: 68).

Sinemanın Osmanlı'da yaygınlaşması beraberinde, broşür, el ilanı, gazete ve dergiler gibi sinemayı tanıtıcı unsurların yayınlanmasını sağlamıştır. Bu bağlamda, çalışmanın konusu olan Osmanlıca yayınlanan sinema dergilerinin incelenmesindeki amaç; sinemanın halk ile tanışmasında sinema dergilerinin rolünü incelemektir. Ayrıca sinema dergilerinin içeriklerinin tespit edilmesi ve dergilerde yayınlanan yazıların belirlenmesi de çalışmanın diğer amacını oluşturmaktadır.

Türk sinema tarihi ile ilgili ülkemizdeki kaynaklar incelendiğinde, bilgi ve belgelerin önemli ölçüde eksik ve yetersiz olduğu görülmektedir. Ayrıca Türk Sinema Tarihi ile ilgili yazılan yazılar, ülkemizde akademinin dışından gelmekte ve belirli bir bilimsellik kriteri taşımamaktadır. Bu yüzden Türkiye'de sinema tarihi çalışmaları film merkezci yaklaşımın etkisindeki geleneksel tarih yaklaşımından çıkmak zorundadır (Özen, 2009: 17,42).

Ayrıca iletişim tarihi ile ilgili kaynakların/ilginin yetersiz olmasının bir sebebi de, cumhuriyet ile birlikte harf devriminin gerçekleşmesi ve iletişim eğitimi/tarihi ile ilgilenen akademisyenlerin yeterli sayıda olmamasıdır. Yine iletişim eğitimleri ile birlikte, iletişim tarihinin anlatılamaması ve anlatabilecek öğretim üyesinin olmaması iletişim tarihine ilginin oluş/a/mamasına sebebiyet vermiştir (Alemdar, 2001: 262-264).

Bu bağlamda literatüre katkı sağlaması açısından, doğrudan sinema ile ilgili yayın yapan ya da sinema ile ilgili yazılar yayınlayan 11 dergiye ulaşılmıştır. Tarihsel sırasıyla; "Sinema" (1914), "Ferah" (1914), "Sinema Postası" (1923), "Sinema Yıldızı" (1924), "Opera-Sine" (1924), "Sinema Rehberi" (1924), "Mudhike" (1924), "Sinema Mihveri" (1926), "(Le Film) Film Mecmuası" (1926), "Artistik-Sine" (1926) ve (Cine Turc) Türk Sineması (1927). Sinema dergilerinin sayılarının tamamı bulunamasa da kütüphanelerin ve sahafların taranmasıyla belirli sayılara ulaşılmıştır.

Dergilerin transkript edilip incelenerek dergi içeriğinin belirlenmesi de araştırmanın yöntemini oluşturmaktadır. Çalışmada da bu yöntemle incelenen sinema dergilerinde, sinemayı tanıtmaya amacıyla yayınlanan, önemli sinema yazıları, sinema haberleri ve programları, film tanıtımları, ilanlar, reklamlar vs. gibi unsurlar değerlendirilmiştir.

1.Sinemanın Osmanlı'ya Girişi ve Osmanlı'da Sinema Dergiciliğini Özendiren Etmenler

Sinema, kendine has özellikleriyle modernite ve modernleşme ile oldukça bağlantılıdır. 19. yüzyılın sonlarında Batı'da moderniteye, bilime, tekniğe, insan aklına ve kültüre inancın sonsuz olduğu bir dönemde icat edilen sinema Batı dışı toplumların modernleşme süreçlerinde zamanla yerini almıştır (İnceoğlu, 2008: 39,44).

Osmanlı batılılaşma sürecinde 1890'ların sonlarından itibaren yer alacak olan sinema; Avrupa'da ilk olarak Fransa tarafından, 1890 ile 1895 yılları arasında, sinematograf alanında yapılan teknik buluşlardan yararlanılarak icat edilmiştir. Lumière kardeşler "cinematographe"ı (Sinematograf) 1895'in sonlarına kadar düzenlemiş oldukları özel gösterimlerle tanıtmışlardır. İlk kamuya açık gösterimler 22 Mart 1895'te, Bilimler Akademisi Başkanı Astronom Mascart'ın başkanlık ettiği Ulusal Sanayi'yi Özendirme Derneği üyeleri önünde yapılmıştır (Evren, 1995: 19). İcadın gösterilen çevreler tarafından ilgiyle karşılanması üzerine 28 Aralık 1895'te Paris'teki Grand Cafe'de ilk genel gösterimler yapılmış ve sinematograf halka tanıtılmıştır (Özuyar, 2004: 13). Gösterilen film ise "Trenin Ciotat Garı'na Varışı" isimli 50 saniye süren bir filmidir. Gara giren bir tren ve inen yolcuların gösterildiği filmde kamera sabit açıdan durmakta ve yolcular inene kadar film sürmekteydi. Ayrıca Lumière kardeşlerin çektikleri filmin, izleyiciler tarafından para ödenerek izlenmesi sinemanın yeni yeni ortaya çıkmasının bir göstergesidir (Kılıç, 2008: 205,209).

Amerikalı Thomas Alven Edison'un 1891'de keşfettiği ve 1892'de tescil ettirdiği kinetographın, o sıralarda Amerika ile ilişkilerin bulunmadığından, Türkiye'ye gelişi mümkün olmamıştır. Bu yüzden sinemanın Türkiye'ye gelişi daha çok Avrupa kanalı ile olmuştur (Onaran, 1999: 11).

Lumière kardeşler, sinematograf aygıtına fazla ilgi gösterilmesi ve bu konuda mektuplar almaya başlamaları üzerine seri üretime geçmek için çalışmalara ve bu aletleri kullanabilecek operatörler yetiştirmeye başlamışlardır (Sadoul, 1948'den aktaran Özön,2010: 30). Lumière kardeşler de bunun üzerine, yabancı ülkelerde yapılacak çekimlerin daha fazla ilgi çekeceğini düşünerek dünyanın dört bir tarafına operatör göndermeye başlamıştır (Teksoy, 2005: 32). İstanbul'da da fotoğraf sektörüne ilgi gösteren azınlık statüsündeki kişiler, Lumière kardeşlere mektup göndererek sinematograf aygıtından talep etmişlerdir (Üsdiken, 1997'den aktaran Özuyar, 2004: 14).

Her ülkenin sinema tarihinde halka açık ilk gösteri için yaklaşık bir başlangıç tarihi vermek olanaklıyken, Türkiye'de bugüne değin yürütülen araştırmalarda böylesi bir başlangıca dair net bir tarihe ulaşılamamıştır (Scognamillio, 2003: 15). Ancak, sinematograf için bir repertuar oluşturmak ve dünyaya sinematografi tanıtmak için gelen Lumière operatörleri, Türkiye'de de sinema ile ilgili faaliyetlerde bulunmuşlar ve Osmanlı Sarayı'nın sinematograf ile ilgili bilgi sahibi olmasını ve bundan hareketle sarayın sinema gösterilerine başlamasını sağlamışlardır.

Yurtdışındaki kraliyet ailelerinin sinemaya duyduğu ilgi, Osmanlı Sarayı'nın da ilgisini çekmiş ve sarayda sinema gösterimleri başlamıştır (Özön, 2010: 33-34). Osmanlı Sarayı da sinemayı halktan önce tanıyarak, kimi özel gösterilerle yeni icadın o döneme özgü ilk örneklerini izlediği gibi, inceliklerini de öğrenme imkânı bulmuşlardır (Evren, 2000:135).

II. Abdülhamit döneminde bir Fransız tarafından Yıldız Sarayı'na sokulan sinematograf, başta padişah ve padişah çocuklarınca büyük bir ilgi ile karşılanmış ve sarayın eğlence etkinlikleri arasında kısa sürede sivrilmiştir (Osmanoğlu, 1960: 68). Osmanlı Sarayı'nda ilk sinema gösterimlerinin ne zaman başladığına dair net bir bilgi bulunmasa da, II. Abdülhamit'in kızlarından Ayşe Osmanoğlu saraydaki sinema gösterimlerini şöyle anlatmıştır: "İtalyanlardan başka Bertrand'ın ve Jean adında iki Fransız daha vardı. Bertrand taklit ve hokkabazlık yapar, her sene babamdan izin isteyerek Fransa'ya gider, bir takım yeni şeyler öğrenip gelirdi. Saraya sinemayı bu getirmiştir. O zamanki sinemalar şimdiki gibi değildi. Perde büyük fırçalarla iyice ıslatılır, küçük parçalar gösterilirdi. Bu parçalar pek karanlık görülür, filmler bir dakikada biterdi. Bununla beraber çok yeni bir şey olduğundan hoşumuza giderdi" (Osmanoğlu, 1960: 68).

Osmanlı'da sarayda ve yalıda gösterilen sinema ile ilgili bir anıyı da Sultan Abdülhamit'in birinci kuşak torunu, Osman Ertuğrul anlatmaktadır: "Bizim Yeniköy'de bir yalımız vardı...İç içe iki yalıydı...Biri küçük, biri büyük. Küçük olan bizim aynı zamanda sinemamızdı. Yıl 1925-26'lar...Bizim aile için film gösterirlerdi. Ancak çok misafirimiz olurdu. Yabancı sefirler, diplomatlar sık sık gelirlerdi. Bir Ermeni vardı sinemayı oynatan, perdenin arkasına bir gramofon, mikrofon yerleştirilirdi. Ama her seferinde adam bir başka şey söyler, gramofondan başka şey çalınırdı... Çarçabuk film seyrederdik işte... Sessiz film..." (Osmanlı Velihtı Osmanlı'yı Anlatıyor, 1995).

Osmanlı modernleşmesi bağlamında da sinema; icadının ilk dönemlerinden itibaren kitle eğlencesi olma özelliğini devam ettirmiştir. Diğer sanat ve temsil aracı gibi, bilerek ya da bilmeyerek, içinde üretildiği toplumun ve dönemin özelliklerini yansıtmıştır. Modern ve evrensel bir araç olmasına karşın gittiği ülkelerde yerel ve geleneksel kültürle harmanlanmıştır. Ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel modernleşme süreçleriyle etkileşim içinde olmuştur. Bu nedenle sinema Batı dışı toplumların modernleşmesinde önemli bir araç haline gelmiştir. Dolayısı ile diğer bir deyişle sinema, moderniteye/modernleşmeye hem bakmakta hem de ondan etkilenmektedir (İnceoğlu, 2008: 44).

Ayrıca bu dönemlerde yayınlanmaya başlayan sinema dergileri aracılığıyla sinema halk ile tanışmış, yine dergilerin katkısı ile sinema sektörü gelişmeye başlamıştır. Bu dönem yayınlanan dergilerde görüleceği üzere, halka açık ilk film gösterimlerinden itibaren dergilerde artistler ve sinema haberleri ile ilgili metinler yayınlanarak Batı eğlence kültürlerinden biri olan sinema, Osmanlı halkına tanıtılmıştır.

Özellikle Osmanlı'da yayınlanmaya başlayan dergiler, Tanzimat'tan itibaren Batı'ya yönelişin bir göstergesi olmuştur. Batı'yı tanıtan yazılara ve Batı'nın teknolojik ve bilimsel gelişmelerine yer veren dergilerde Osmanlı'da başlayan değişimin izlerini görmek mümkündür (Toprak, 1984: 13). Zihinsel bir değişim süreci yaşayan Osmanlı'da, basın da bu değişimde aktif rol oynadığı görülmektedir. Özellikle o dönem basını incelendiğinde, okuyuculara sunulan içeriklerin genellikle Batı kültürü ile alakalı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu'nda tüketim toplumunun ve kültürünün oluşturulmasında yazılı medyanın ve eğlence dünyasındaki dönüşümün etkili olduğu ifade edilebilir (Özdemir, 2007: 22).

Bu değişimin yaşandığını gösteren unsurlardan biri de, sanat ve edebiyat dergileridir. Özellikle sanat ve düşüncenin gelişimini yansıtan, yön veren bu dergiler, Cumhuriyet'ten sonraki toplumsal yaşantıda önemli bir rol oynamıştır (Günyol, 1984: 85).

Farklı alanlarda dergilerin yayınlanmaya başlaması ve Osmanlı'ya sinemanın gelmesi, sinema dergilerinin yaygınlaşmaya başlamasına zemin hazırlamıştır. 1914 yılında yayın hayatına başlayan ilk sinema dergilerinin ardından, Cumhuriyet dönemi ile birlikte, dergilerin sayısında da artış olmuştur. Özellikle sinema dergilerinin incelendiği bu bölümde de görüleceği gibi, dergiler sinemayı tanıtmak için çeşitli yazılar ve tercüme eserler yayınlamıştır. Bu durumu sinema dergilerinin yayın amaçlarının yer aldığı bölümlerde de görmek mümkündür.

1923 yılında yayınlanan "Sinema Postası'nda" yer alan "Yeni Programımız" başlıklı yazıda, derginin programı şu şekilde anlatılmaktadır: "Kâriyelerinin fikirlerine ve arzularına daima hürmetkâr davranan mecmuamız, bunun için yeni programını çizerken, birçok yeni noktayı nazarı dikkate alıyor. Kâriyeler sinema ile tiyatronun sık rabitasından ve aynı hudut içinde bulunduğundan bahisle, bizden temâşâ içinde ayrı bir daire talep ediyorlar. Bunu memnuniyetle kabul ettik" (Sinema Postası, 21 Şubat 1923). Bu yazıda, ayrıca, okuyuculardan gelen taleplerle birlikte dergide sinemayı tanıtıcı programlara da yer verileceği belirtilmiştir. 1926'da yayınlanan Sinema Mihveri ise, yayınlanma amacını şöyle özetlemektedir: "Memleketimizde sinemaya ve sahneye karşı gösterilen alakadan doğmuştur. Binaenaleyh, memleketin sinema ve sahne heveskârlarına arz şükran eder" (Sinema Mihveri, 11 Mart 1926: 1).

Sinema dergilerinin yayınlanmasına sebep olan en önemli unsur ise, yeni bir eğlence kültürü olan sinemanın tanıtıma ihtiyaç duymasındır. Vatandaşların sinemayı takip etmesi için yayınlanan dergilerden biri olan "Artistik-Sine" de yayınlanma amacını, "Muhterem Kâriiler, Lütufkâr Kâriiler" başlıklı yazıda açıklamaktadır. Yazıda Türkiye'de ve diğer ülkelerde sinema ve film sektörüyle ilgilenenlere hitap edecek derginin olmadığından, Artistik-Sine'nin de bu amaçla yayınlandığından bahsedilmektedir. Dergide, ayrıca, daha iyi bir sinema dergisi meydana getirmek amacıyla okuyuculardan da destek beklenmektedir (Artistik-Sine, 4 Kasım 1926:2).

Haftalık sinema programlarının yayınlanması ve filmlerin tanıtılması sinemaya ilginin artmasını sağlamıştır. Dergiye gönderilen mektupların yayınlandığı "Kâriilerle Hasbihal" başlıklı bölümde de görüldüğü üzere; dergiler, sinemayı tanımak isteyenler için bir rehber dönüşmüş ve bundan dolayı da 1923'ten sonra birçok sinema dergisi yayınlanmıştır.

2. 1914-1928 Yılları Arasında Yayınlanan Sinema Dergileri Hakkında Genel Bilgiler

2.1. "Sinema" Dergisi

Sinema dergisinin mesul müdürlüğünü A. Cemil yapmakta olup, derginin üçüncü sayfasında yazısı bulunan M. Şadi'nin dışında bir isim bulunamamıştır (Sinema, 23 Kânûn-i Sâni 1330: 1,3). Dergide yer alan diğer yazılar ise imzasızdır.

Haftada üç kez yayınlanan dergi, kendisini teknik ve sanat gazetesi olarak tanımlamaktadır. Sadece 23 Kânûn-i Sâni 1330¹ (5 Şubat 1915) tarihli 62. sayısına Milli Kütüphane'den ulaşılan derginin yazar kadrosu tam olarak tespit edilememiştir. Derginin periyodik yayın süreci dikkate alındığında ilk sayısının 1914 yılında yayınlandığı söylenebilir. Derginin kaç sayı ve ne kadar süre ile yayınlandığı ise tam olarak bilinmemektedir.

Resim 1: "Sinema" Dergisi'nin serlevhası

Zarafet Matbaası'nda Osmanlı Türkçesiyle ve siyah-beyaz olarak basılan derginin idarehanesi İstanbul Cağaloğlu'nda özel bir dairedir. Telefon numarası "Der-saâdet 1911" olarak gösterilmektedir. Derginin fiyatı ise 10 paradır (Sinema, 23 Kânûn-i Sâni 1330: 1).

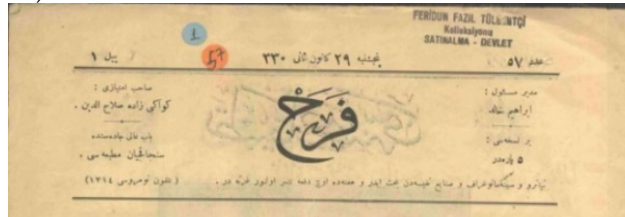
Dört sayfa olarak yayınlanan derginin birinci sayfasının üst kısmında siyah kalın puntolarla derginin klîşesi ve klîşenin sağ ve sol taraflarında derginin kimlik bilgileri yer almaktadır. Dergi tek sütun halinde yayınlanmış ve sadece derginin üçüncü sayfasında sinematografı temsil eden bir görsel kullanılmıştır (Sinema, 23 Kânûn-i Sâni 1330: 1,3). Bu görselin dışında dergide fotoğrafa yer verilmemiştir.

2.2. Ferah

Derginin mesul müdürü İbrahim Halid, imtiyaz sahibi ise Kavakibizade Selahaddin'dir. Osmanlı'daki ilk sinema yayınlarından biri olan Ferah dergisinin 57. sayısında tek bir yazı Mehmet Şemseddin imzasıyla yayınlanmıştır (Ferah, 29 Kânûn-ı Sâni 1330:1).

Tiyatro, sinematograf ve güzel sanatlardan bahseden Ferah dergisinin sadece 29 Kânûn-ı Sâni 1330 yılında (11 Şubat 1915) yayınlanan 57. sayısına Milli Kütüphane'den ulaşılmıştır. Derginin periyodik yayın süreci incelendiğinde ilk sayısının 1914 yılında çıktığı söylenebilir. Haftada üç kez yayınlanan Ferah dergisinin diğer sayıları ile ilgili tam bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Derginin basım yeri Babıâli Caddesi'ndeki Sancakciyan Matbaası'dır. Osmanlı Türkçesiyle ve siyah beyaz olarak yayınlanan derginin nüshası beş paradır. Telefon numarası ise 1314 olarak gösterilmiştir (Ferah, 29 Kânûn-ı Sâni 1330:1).

Resim 2: Ferah Dergisi'nin serlevhası

¹ Osmanlı Dönemi'nde yayınlanan bazı dergilerde Rumi takvime göre tarih belirtilmiştir. Bu tarihlerin Miladi takvime çevrilmesinde Türk Tarih Kurumu'nun hazırladığı Tarih Çevirme Kılavuzu'ndan faydalanılmıştır (<http://www.ttk.gov.tr/index.php?Page=Sayfa&No=385>).

Derginin ilk sayfasının üst kısmında tarih ve sayı bilgileri yer almaktadır. Üst ve alt tarafta bulunan iki çizgi arasında ise, büyük puntlarla ve siyah renkle derginin klîşesi, klîşenin sağ ve sol taraflarında ise kimlik bilgileri bulunmaktadır. Ayrıca ilk sayfada tek sütun halinde bir yazı yayınlanmış ve fotoğraf kullanılmamıştır. Ferah dergisinin ikinci ve üçüncü sayfası ise iki sütun halinde yayınlanmıştır.

2.3. Sinema Postası

Sinema Postası'nın sahibi ve müdürü Hikmet Nazım², başyazarı Vedat Örfi'dir. Sinema Postası yayınlandığı döneme göre sinema yazıları açısından oldukça zengindir. Dergide Hikmet Nazım ve başyazar Vedat Örfi'nin yazıları bulunmaktadır. Özellikle derginin ulaşılabilen tüm sayılarında Vedat Örfi'nin yazıları yer almaktadır (Sinema Postası, 15 Kânûn-ı Evvel 1339:2).

Sinema Postası'nın Fransızca yayınlanan sayfalarda yazıları olan yazarlar ise şöyledir: John W. Wick, Lucien Fournier (Sinema Postası, 15 Kânûn-ı Evvel 1339:2 ve 17 Kânûn-ı Sâni 1339:3). Ayrıca dergide Orhan Hamdi imzalı ve Arapça "Cim" harfi imzasıyla yazı da bulunmaktadır.

Resim 3 Sinema Postası Dergisi'nin 15 Aralık 1923 tarihli 2. sayısının Osmanlıca kapak sayfası

Osmanlıca ve Fransızca yayınlanan Sinema Postası, haftalık resimli sinema ve temaşa mecmuası olup Cumhuriyet döneminin ilk sinema dergisi olma özelliğine sahiptir. Derginin 15 Kânûn-ı Evvel 1339 (15 Aralık 1923) tarihinde yayınlanan 2. sayısına Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nden, 17 Kânûn-ı Sâni 1339 (17 Ocak 1923) tarihli 6. sayısına Milli Kütüphane'den ve 21 Şubat 1923 tarihli 8. sayısına Atatürk Kitaplığından (Belediye Kütüphanesi) ulaşılmıştır.

Derginin idarehanesi Babiâli Ebu's-suud Caddesi'nde özel bir dairedir. Telefon numarası ise İstanbul-1975 olarak verilmiştir (Sinema Postası, 15 Kânûn-ı Evvel 1339:1). Derginin "Sinema Postası" ismiyle kaç sayı yayınlandığı bilinmese de, 1924'ten itibaren "Sinema Mecmuası" ismiyle çıktığı bazı kaynaklarda söylenmektedir (Evren, 1993, s. 25; Özüyar, 2004, s. 98).

Dergi'nin kapak sayfaları renkli, iç sayfaları ise siyah beyaz olarak basılmıştır. Fiyatı 10 kuruş olup, ikinci sayfanın sol üst köşesinde verilen abonelik ücretleri ise şöyledir; senelik 500 kuruş, altı aylık 250 kuruş, üç aylık 125 kuruştur (Sinema Postası, 15 Kânûn-ı Evvel 1339:2).

Sinema Postası'nın, Osmanlıca ve Fransızca yayınlanan kapak sayfalarında künye bilgilerine ve fotoğraflı bir şekilde yabancı sanatçıların tanıtımına yer verilmiştir. Genellikle iki sütun halinde yayınlanan yazılarda fotoğraf ve diğer görsellerin kullanımı oldukça fazladır.

2.4. Sinema Yıldızı

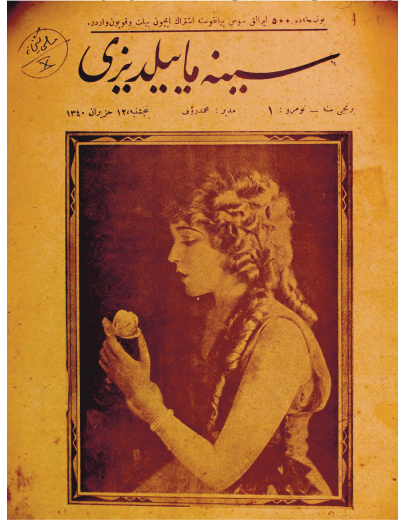
Mesul müdürlüğünü Mehmet Rauf'un³ yaptığı Sinema Yıldızı'nın yazar kadrosu oldukça geniştir (Sinema Yıldızı, 19 Haziran 1924:1). Derginin yazıları yer alan yazarlar; Mazhar Necati, Kemalettin ve Nureddin İbrahim'dir (Sinema Yıldızı, 31 Temmuz 1924: 14-15). Ayrıca dergide imzasız, tercüme edilmiş birçok makale de bulunmaktadır.

Sinema Yıldızı'nda yayınlanan yazılar özellikle sinemanın Türkiye'ye girmesi ve ilerlemesi sürecinde yaşanan toplumsal gelişmeleri aktarması bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca dergide yayınlanan yazılar sinema ve sinemacılık ile ilgili önemli bilgilerde içermektedir.

² Bazı kaynaklarda Hikmet Nazım'ın, Şair Nazım Hikmet Ran'ın babası olduğu belirtilmektedir (Evren, 1984, s. 25).

³ Sinema Yıldızı'nın mesul müdürlüğünü yapan Mehmet Rauf ile 1875-1931 yılları arasında yaşayan edebiyatçı, tiyatro yazarı Mehmet Rauf'un aynı kişi olduğu düşünülmektedir.

Derginin 1. sayısı 12 Haziran 1924, 2. sayısı 19 Haziran 1924, 3. sayısı 26 Haziran 1924, 4. sayısı 31 Temmuz 1924 tarihinde yayınlanmıştır. Derginin nüshalarına Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. Sinema Yıldızı'nın ne kadar süre yayınlandığı ile ilgili bilgiye ise ulaşılamamıştır.

Resim 4: Sinema Yıldızı Dergisi'nin 12 Haziran 1924 tarihli 1. sayısının Osmanlıca kapak sayfası

Cumhuriyetin ilk yıllarında yayın hayatına başlayan Sinema Yıldızı, sayfa mizanpajı ve biçimsel açıdan oldukça düzenli bir dergidir. Sinema Yıldızı, yazıları iki sütun halinde aktarmış ve fotoğraf kullanımına da önem göstermiştir. Özellikle derginin iç sayfalarında fotoğrafın kullanılması sayfa düzenini sağlamış ve görsel etkiyi artırmıştır.

Osmanlı Türkçesi ile siyah-beyaz olarak Amedi matbaasında basılan derginin fiyatı 5 kuruş olup dergide abonelik sistemi de uygulanmıştır. Abonelik ücretleri ile ilgili bilgi ise derginin birinci sayfasının üst kısmında şöyle verilmiştir; yıllık 250 kuruş, altı aylık 125, üç aylık 75 kuruş (Sinema Yıldızı, 19 Haziran 1924:1).

Derginin kapak sayfalarının üst kısmında "Hediye Kuponlarını Dikkatle Takip Ediniz" yazısı (Sinema Yıldızı, 26 Haziran 1924) ve alt kısımda ise siyah renk ve büyük puntolarla derginin klîşesi yer almaktadır. Kapak sayfalarının büyük bir kısmında ise dikdörtgen çerçeve içerisinde artistlerin fotoğrafları kullanılmıştır.

2.5. Opera-Sine (Opera-Cine)

Opera-Sine'nin müdürü ve sahibi Osman Mazhar, başyazarı ise Vedat Örfi'dir. Dergide yer alan yazılarda imzası bulunan yazarlar ise şöyledir: Vedat Örfi, Baki Bülent ve V.F.K.'dır (Opera-Sine, 18 Aralık 1924:1,5 ve 30 Eylül 1925:14). Derginin temin edilen sayılarında sayfa eksiklikleri mevcut olduğundan derginin yazar kadrosu tam olarak belirlenememiştir. Fakat ismi belirli olan yazarların dışında dergide, imzasız ve tercüme eserlerden oluşan yazılarda mevcuttur.

Derginin 18 Aralık 1924 tarihli birinci sene yayınlanan 3. sayıya, ikinci sene yayınlanan 16 Eylül 1925 tarihli 1. sayıya, 30 Eylül 1925 tarihli 3. sayıya ve 21 Ekim 1925 yılında yayınlanan 6. sayıya Milli Kütüphane'den ulaşılmıştır.

Opera Sine dergisi, aynı isimli Opera Sineması'nın haftalık bir yayın organı şeklinde yayınlanmıştır. Osmanlıca ve Fransızca olarak haftalık bir kez yayınlanan dergi, biçimsel olarak diğer sinema dergilerinden farklıdır.

Şekil 5: Opera-Sine Dergisi'nin serlevhası

İlk sene Opera-Sine dergisinin idarehanesi Beyoğlu'ndaki Opera Sineması'nda özel bir dairededir. Telgraf adresi Opera Sineması, telefon numarası Beyoğlu 3008 olarak gösterilmektedir (Opera-Sine, 18 Aralık 1924:1). İkinci sene ise derginin idarehanesi, Galata'da bulunan Havyar Han 73 numara telefon numarası ise, Beyoğlu 1511 olarak değişmiştir. Ücreti 7,5 kuruş olan dergi, siyah beyaz olarak Galata'daki L.Bayuk matbaasında basılmıştır (Opera-Sine, 16 Eylül 1925:1).

Opera-Sine dergisinin ilk sene yayınlanan sayısının kapak sayfasında “Opera Sineması’nın Haftalık Mecmuası” yazarken, ikinci sene sadece “Haftalık Sinema Mecmuası” yazılmıştır. Ayrıca ikinci sene derginin tasarım ve sayfa boyutunda da değişiklikler olmuştur. Fakat müdür mesulü değişmemiştir.

Opera-Sine dergisi yazıları ilk sayılarında üç sütun ve iki sütun halinde, ikinci sene yayınlanan 6. sayısında ise yazılar sadece iki sütun halinde yayınlanmıştır. Yine derginin ikinci senesinde sayfa yapısı ile birlikte kapak sayfası da değişmiştir. Opera-Sine dergisinin iç sayfalarında da fotoğraf kullanımı artmış ve dergiye görsellik kazandırılmıştır (Opera-Sine, 18 Aralık 1924; 30 Eylül 1925 ve 21 Ekim 1925).

2.6. Sinema Rehberi

Derginin mesul müdürlüğünü Cemal Nadir yapmaktadır (Sinema Rehberi, 21 Nisan 1924:5). Derginin ulaşılan nüshalarında Cemal Nadir dışında başka bir yazar bulunamamıştır.

Sinema Rehberi, kapak sayfasında kendisini “tiyatro, spor, sinema vesairenden bahis, memleketin ma’rûf ticaret evlerini halka tanıtan gazete” olarak tanımlamaktadır. Daha çok ilanlara ve reklamlara yer veren dergi, günlük yayınlanmıştır. Dergide yazan “Ramazan-ı Şerife Mahsus Gazete” yazısından da anlaşılacağı üzere derginin sadece Ramazan ayında yayınlandığı düşünülmektedir (Sinema Rehberi, 19 Nisan 1924:1).

Derginin 19 ile 25 Nisan 1924 tarihleri arasında yayınlanan 14., 15., 16., 17., 18. ve 20. sayılarına Milli Kütüphane’den ulaşılmıştır.

Şekil 6: Sinema Rehberi Dergisi’nin serlevhası

Sinema Rehberi’nin idarehanesi, Babıâli Caddesi’nde bulunan Maarif Kütüphanesi’nde özel bir dairedir. Dergi Osmanlıca olarak her gün yayınlanmıştır. Siyah, beyaz ve kırmızı renklerle basılan derginin fiyatı ise “1” kuruştur (Sinema Rehberi, 19 Nisan 1924:1; 20 Nisan 1924:1; 21 Nisan 1924:1; 22 Nisan 1924:1; 23 Nisan 1924:1; 25 Nisan 1924:1).

Sinema Rehberi’nin 14. ve 15. sayısı on iki sayfa, 16., 17., 18. ve 20. sayıları on altı sayfadır. Derginin ulaşılabilen sayılarında birinci sayfalar şu şekilde yayınlanmıştır: Sayfasının en üstünde siyah renkli puntolarla “Sinema Rehberi” yazısı, yazının sağ tarafında derginin tarihi ve sayısı ile ilgili bilgiler, sol tarafında ise derginin ücreti ile Ramazan ayı ile ilgili tarih bilgisi yer almaktadır. Dergi isminin altında dikdörtgen bir çerçeve içerisinde ise, “Tiyatro, spor, sinema vesairenden bahis, memleketin ma’rûf ticaret evlerini halka tanıtan gazetedir her gün intişar eder” ibaresi bulunmaktadır. Bu yazının altında ise sağ tarafta ilan bilgisi sol tarafta da derginin adresi verilmektedir. Sayfanın orta kısmının biraz üzerinde ise derginin ismiyle aynı boyutta “Ramazan-ı Şerife Mahsus Gazete” yazısı yer almaktadır (Sinema Rehberi, 19 Nisan 1924:1).

Sinema Rehberi ilk sayfasında ve iç sayfalarında fotoğraf kullanmamış, iki sütun halinde yazıya yer vermiştir. Derginin iç sayfalarında ise, genellikle küçük kare çerçeveler içerisinde ilanlara, bazı sayfalarda ise tam sayfa ilan ve reklamlara yer verilmiştir (Sinema Rehberi, 19 Nisan 1924:1; 20 Nisan 1924:1; 21 Nisan 1924:1; 22 Nisan 1924:1; 23 Nisan 1924:1; 25 Nisan 1924:1).

2.7. Mudhike

Mudhike’nin ulaşılabilen ilk üç sayısında derginin mesul müdürü ve imtiyaz sahibi ile ilgili bilgilere ulaşılamamıştır. Ayrıca dergide yer alan yazıların imzasız olmasından dolayı dergiye ait yazar kadrosu da belirlenememiştir.

Mudhike, 17 Aralık 1924’te yayınlanmaya başlamıştır. Dergi genel olarak roman, tiyatro ve sinemadan bahsetmiştir.

Şekil 7: Mudhike Dergisi’nin serlevhası

Derginin 17 Kânûn-ı Evvel 1340 (17 Aralık 1924) tarihli 1. sayısına, 24 Kânûn-ı Evvel 1340 (24 Aralık 1924) tarihli 2. sayısına ve 1 Kânûn-ı Sâni 1340 (1 Ocak 1924) tarihli 3. sayısına Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. Mudhike dergisi genellikle tiyatro ile ilgili yayınlar yapmasına rağmen, ulaşılabilen sayılarında sinema ile ilgili yazıların da olduğu tespit edilmiştir.

Mudhike dergisinin idare adresi; Yerebatan'da Emniyet Sandığı karşısında bulunan Amedi matbaasında özel bir daire olarak göstermektedir. Derginin fiyatı her yerde beş kuruş olup, abonelik ücreti yıllık 250, üç aylık 130 kuruştur (Mudhike, 17 Kânûn-ı Evvel 1340:1).

Dergi Osmanlı Türkçesiyle siyah beyaz olarak Neşbin Matbaasında basılmıştır. Derginin ulaşılablen üç sayısı da onbeş sayfa olarak yayınlanmıştır. Mudhike, yazıları üç sütun halinde aktarmış ve metin içinde fotoğraflarında kullanılmasıyla birlikte görsellik sağlanmıştır.

2.8. Sinema Mihveri

Sinema Mihveri'nin künyesinde, derginin sahibi Cevat Rıza, mesul müdürü ise Necip Diri olarak gösterilmektedir (Sinema Mihveri, 11 Mart 1926: 1). Ayrıca Celal Enver isimli yazarın da bir yazısı bulunmaktadır (Sinema Mihveri, 11 Mart 1926: 7). Sinema Mihveri'nin sadece bir sayısına ulaşılabildiğinden, derginin yazar kadrosu tam olarak belirlenememiştir.

Haftalık olarak yayınlanan Sinema Mihveri'nin ilk sayısı 11 Mart 1926 yılında yayınlanmıştır. Derginin sadece 1. sayısına Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. Sinema ve tiyatrodan bahseden Sinema Mihveri içerik olarak da oldukça zengindir. Derginin ne kadar süre yayınlandığı ile ilgili bilgi bulunamamıştır.

Şekil 8: Sinema Mihveri Dergisi'nin Osmanlıca yayınlanan 1. sayısının kapak sayfası

Sinema Mihveri perşembe günleri Osmanlı Türkçesi'yle yayınlanmıştır. Siyah-beyaz renklerle, İstanbul Cağaloğlu yokuşunda bulunan Metanet Matbaası'nda basılmıştır. Fiyatı 10 kuruş olup, abonelik ücreti ise şöyledir; üç aylık 110 kuruş, altı aylık 200 kuruş, yıllık 380 kuruştur. Yurtdışında ise, üç aylık 150 kuruş, altı aylık 240 kuruş ve senelik 480 kuruştur. Derginin ilan şartlarının ise müdüriyet ile görüşüleceği belirtilmektedir (Sinema Mihveri, 11 Mart 1926: 1).

Derginin ön ve arka kapak sayfaları ise şu şekildedir: Sayfanın en üstünde derginin ücreti ve alt kısmında da koyu bir dikdörtgen çerçeve içerisine beyaz renkte büyük puntolarla yazılmış derginin klişesi yer almaktadır. İsmi altında "Perşembe günleri çıkan sinema ve tiyatro mecmuasıdır" yazısı ile yazının sağ ve sol taraflarında derginin sayı ve tarih bilgileri bulunmaktadır. Derginin ulaşılabilen 1. sayısı dokuz sayfa olup yazılar üç sütun halinde yayınlanmıştır. Ayrıca dergide fotoğraflar da kullanılmıştır.

2.9. Film Mecmuası

Film Mecmuası'nın künyesinde, derginin sahibi ve mesul müdürü E. Kemal, başyazarı ise Ekrem Reşit olarak gösterilmektedir (Film mecmuası, 14 Nisan 1926:1 ve 2 Ekim 1927: 1).

Derginin ilk yıldan itibaren tasarımında değişiklikler olmasına rağmen, derginin künyesindeki kadroda bir değişiklik olmamıştır (Film Mecmuası, 18 Ocak 1928:3). Ayrıca dergide Cemal Reşit ve J.E. imzalı iki yazı da bulunmaktadır (Film Mecmuası, 2 Ekim 1927:3-4). Film Mecmuası daha çok film tanıtımına ve sinema programlarına yer verdiği için imzasız sinema yazılarına da çok fazla rastlanmamıştır.

Sinema ve tiyatro olaylarını günden güne takip eden temaşa mecmuası olan Film, ilk sayısını 1 Kasım 1926 tarihinde yayınlamıştır. Osmanlıca ve Fransızca olarak yayınlanan Film Mecmuası ikinci sene ismini değiştirerek "Film" ismiyle yayın hayatını devam ettirmiştir.

Şekil 9: Film Mecmuası Dergisi'nin serlevhası (Osmanlıca ve Fransızca)

Derginin ilk sene yayınlanan 1. ve 19. sayısına; ikinci sene yayınlanan 3., 7., 8., 9. ve 14. sayılarına; üçüncü sene yayınlanan 1., 3. ve 4. sayılarına Milli Kütüphane ve Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. Ulaşılabilen sayılarından anlaşıldığı üzere, Film Mecmuası (Film) uzun süre yayın hayatını sürdürmüştür.

Derginin ilk sayısında idare adresi olarak Ahmet Kamil Matbaası, on dördüncü sayının künyesinde ise idare adresi Beyoğlu'nda Şık Sineması'nın üstünde özel bir daire olarak gösterilmektedir (Film Mecmuası, 1 Kasım 1926:1 ve 14 Nisan 1926:1).

Derginin sayılarının tamamı siyah ve beyaz olarak basılmıştır. Dergi, ilk sayılarında Pazar günü, 14. sayıdan itibaren de Çarşamba günü yayınlanmıştır. İlk yıl yayınlanan sayılarda dergi Matbaa-i Osmaniye'de basılmış ve 5 kuruşa satılmıştır. Abonelik ücreti ise şöyledir; üç aylık 50 kuruş, altı aylık 100 kuruş, senelik ise 200 kuruştur (Film Mecmuası, 1 Kasım 1926:1 ve 14 Nisan 1926:1)

Film Mecmuası'nın 2. sene ismi değişmiş olup "Film" ismiyle yayınlanmıştır. İdare adresi de Beyoğlu Alkazar Sineması'nın ikinci katı olmuştur. Derginin ücreti ise değişmiştir; nüshası 10 kuruş, üç aylık abonelik ücreti 150 kuruş, altı aylık 350 kuruş, seneliği ise 400 kuruş'tur. Derginin üçüncü sene yayınlanan sayılarında kimlik bilgileri ile ilgili bir değişikliğin olmadığı görülmektedir (Film Mecmuası, 2 Ekim 1927:1; 9 Kasım 1927:1; 4 Ocak 1928:1).

Dergilerin ilk sene yayınlanan kapak sayfalarının üst kısmında dikdörtgen çerçeve içerisinde siyah renkte büyük puntolarla derginin klışesi, altında ise derginin yayınlandığı tarih ve sayı bilgileri yer almaktadır. Sayfanın diğer yarısında ise filmlere ait fotoğraflara yer verilmiştir. İlk sayfaların üst kısmında ise derginin künyesi ve abonelik bilgileri bulunmaktadır (Film Mecmuası, 1 Kasım 1926 ve 14 Nisan 1926).

İkinci ve üçüncü sene derginin kapak sayfalarının tasarımı da değişmiştir. Sayfanın üst kısmında büyük puntolarla "Film" yazısı, yazının üstünde derginin sayısı ve yayınlandığı tarih ile ilgili bilgiler yer almıştır. Sayfanın diğer yarısında ise kare çerçeve içerisinde artistlere ve yabancı filmlere ait fotoğraflara yer verilmiştir. Derginin bu sene yayınlanan bazı sayılarında derginin klışesi kırmızı renklerle yazılmıştır. Ayrıca ikinci seneden itibaren kapak sayfalarında artist tanıtımına ve reklamlara yer verilmiştir.

2.10. Artistik-Sine (Artistic-Cine)

Artistik-Sine dergisinin sahibi Pierre Sarian, mesul müdürü ise Leon Antonyan'dır. Antoine Paul derginin başyazarlığını, Anthony P.Stoll idare işlerini, Ragıp Rıfki ise tercüme işlerini yapmaktadır (Artistik-Sine, 4 Kasım 1926:1).

İkinci sene da yayın hayatını sürdüren Artistik-Sine'nin, idari ve yazar kadrosunda bir değişiklik olmamış ve özellikle derginin başyazarı Antoine Paul'un derginin her sayısında yazıları yayınlanmıştır. Yine Ragıp Rıfki tarafından çevrilen eserlerde dergide yer almıştır. Ayrıca dergide Arapça "mim" ve "vav" harfleri ile yazılmış "M.V." imzalı yazıda bulunmaktadır.

Derginin Fransızca yayınlanan sayfalarında imzası olan yazarlar şöyledir: William Berggren, Lous Delluc, Daily Mail, Jehan de Richemond, John Trenna, Harry Wanderson, Hans Wilhelm, Norma Talmadge, Arthur Vitner, Cella Lloyd, Charles Stone. Ayrıca dergide "Le cinema", "Le Monde" ve "Daily Mail" isimli yabancı gazetelerden alınmış yazılara da yer verilmiştir (Artistik-Sine, 4 Kasım 1926:1-14 ve 16 Mart 1927:1-6).

Şekil 10: Artistik-Sine Dergisi'nin serlevhası

Artistik-Sine dergisi kendisini, haftalık olarak yayınlanan Şark ve Balkan mecmuası olarak tanımlamaktadır. Osmanlıca ve Fransızca olarak yayınlanan dergi ilk sayısını 4 Kasım 1926 tarihinde çıkarmıştır.

Artistik-Sine'nin ilk sene yayınlanan 4 Kasım 1926 tarihli 1. sayısına, 16 Aralık 1926 tarihli 6. sayısına; ikinci sene yayınlanan 23 Şubat 1927 tarihli 13. sayısına, 16 Mart 1927 tarihli 16. sayısına ve 7 Nisan 1927 tarihli 19. sayısına Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır.

Artistik-Sine dergisinin ilk sayısında idare adresi Beyoğlu'nda bulunan Elhamra Çarşısı, 22 numara olarak gösterilmektedir. Dergi İstanbul'daki Ahmet İhsan Matbaası'nda basılmıştır. Perşembe günleri yayınlanan derginin ücreti ise 10 kuruş olup, abonelik ücretleri ile ilgili bilgiye birinci sayfanın üst kısmında şöyle yer verilmektedir; Türkiye'de yıllık 5,5 , altı aylık 3, üç aylık 1,5 Türk Lirası ve yurtdışında da yıllık 4, altı aylık 2,5 , üç aylık 1 dolardır (Artistik-Sine, 4 Kasım 1926:1).

Derginin ilk sayısından sonra abonelik ücretinde değişiklik olmuştur. Belirlenen yeni ücret ise şöyledir: Türkiye'de yıllık 3,5, altı aylık 3, üç aylık 1 Türk Lirası ve yurtdışında da yıllık 3,5 , altı aylık 1,5, üç aylık 0.75 dolardır (Artistik-Sine, 16 Aralık 1926:1).

Artistik-Sine'nin sadece kapak sayfası renkli olup, iç sayfaları siyah ve beyaz renklerle basılmıştır. Dergide yer alan yazılar ise iki sütun halinde yayınlanmıştır.

Artistik-Sine'de Osmanlıca ve Fransızca olmak üzere kapak sayfaları da yayınlanmıştır. Artistik-Sine'nin kapak sayfaları şu şekilde tasarlanmıştır: Sayfanın en üstünde derginin yayın tarihi, sayı numarası ve fiyatı bulunmaktadır. Bu bilgilerin hemen altında ise kırmızı bir görsel/şekil içerisinde kırmızı renkle hem Osmanlıca hem de Latin harfleriyle yazılmış "Artistik-Sine" yazısı yer almaktadır. Başlığın altına da sayfanın diğer yarısını kaplayacak şekilde fotoğraf karesi yerleştirilmiştir. Ayrıca sadece 1. sayıda kapak sayfasındaki fotoğrafın altında bir ilana yer verilmiştir. İlanda, Artistik-Sine'nin düzenleyeceği güzellik yarışmasından bahsedilmektedir. Derginin kapak sayfası ilk sayılardan itibaren değişmiş ve Osmanlıca ve Latin harfleriyle yazılan derginin ismi, sadece Osmanlıca harfleriyle yazılmaya başlamıştır (Artistik-Sine, 4 Kasım 1926 ve 16 Aralık 1926). Derginin ayrıntılı künye bilgilerine ise birinci sayfada yer verilmiştir.

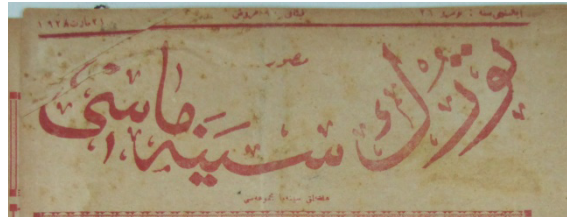
2.11. Türk Sineması (Cine-Turc)

Artistik-Sine dergisinin künyesinde de görüleceği üzere, Türk Sineması dergisi, Artistik-Sine'nin idari kadrolarının ve isminin değişmiş şeklidir. Artistik-Sine'de tercümanlık yapan Ragıp Rıfkı, Türk Sineması dergisinin müdürü ve aynı zamanda sorumlu müdürüdür. Derginin başyazarı Antoine Paul, direktörü ise Anthony P. Stoll'dür (Türk Sineması, 1 Mayıs 1928: 1). Ayrıca dergide, Arapça "mim" ve "vav" harfiyle yazılmış "M.V." imzalı bir yazı yer almaktadır (Türk Sineması, 1 Mayıs 1928:7).

Haftalık sinema mecmuası olan Türk Sineması dergisinin ikinci sene yayınlanan nüshalarına ulaşılmıştır. Dergi Osmanlıca ve Fransızca yayınlanmıştır. 1928 tarihli bu sayıların periyodik yayınlanma süreci dikkate alındığından, derginin ilk sayısının 1927 yılında yayımlandığı söylenebilir.

Türk Sineması'nın ikinci sene yayınlanan 1 Mayıs 1928 tarihli 5. sayısına, 21 Mart 1928 tarihli 26. ve 28 Mart 1928 tarihli 27. sayısına İstanbul'da bulunan Atatürk Kitaplığından (Belediye Kütüphanesi) ulaşılmıştır.

Derginin ilk yıl yayınlanan sayıları hakkında bir bilgi bulunamamıştır. Fakat bazı kaynaklarda derginin ilk sayısının 8 Eylül 1927 tarihinde yayımlandığı ve 1935 yılı Mart ayına kadar 219 sayı çıkartıldığı belirtilmektedir (Özuyar, 2004: 103 ve 2008: 46).

Şekil 11: Türk Sineması Dergisi'nin (Cine-Turc) serlevhası

Türk Sineması'nın geçici olarak kullanıldığı belirtilen adresi Bâb-ı Âli'de bulunan İkdam Matbaası'dır. Derginin posta kutusu Beyoğlu İstiklal Caddesi, telefon numarası ise Beyoğlu 276 olarak gösterilmektedir. Derginin 5. sayısı üç sütun halinde 26. ve 27. sayıları iki sütun halinde düzenlenmiştir (Türk Sineması, 1 Mayıs 1928:1; 21 Mart 1928:1 ve 28 Mart 1928:1).

Türk Sineması dergisinin nüshası ilk önce 5 kuruş, daha sonra 10 kuruşa satılmıştır. Derginin ilk yıl abonelik ücretleri şöyledir: Türkiye için senelik 150 kuruş, altı aylık 100 kuruş; yurtdışı için senelik, 1,5 , altı aylık 1 dolardır. Abonelik ücreti ise derginin diğer sayılarında değişmiştir: Türkiye için ilk yıl yıllık 3,5 , altı aylık 2, üç aylık 1 Türk Lirası; yurtdışında ise yıllık 3,5 , altı aylık 1,5, üç aylık 0,70 dolardır. Fakat derginin

abonelik ücretlerinde değişimler olmuştur (Türk Sineması, 1 Mayıs 1928:1; 21 Mart 1928:1 ve 28 mart 1928:1).

Türk Sineması'nın 5. ve 27. sayısı siyah ve beyaz renklerle, 26. sayısı kırmızı renklerle, kapak sayfaları ise renkli olarak basılmıştır. Derginin kapak sayfalarında ise en üstte derginin sayı ve tarih bilgisi, hemen altında da büyük kırmızı puntolarla yazılmış derginin klişesi yer almaktadır. Sayfanın diğer kısmında ise büyük bir çerçeve içerisinde aktris ve film fotoğraflarına yer verilmiştir.

2.12. Sinematograf Ceridesi

Sinematograf Ceridesi dergisi ile ilgili herhangi bir belge bulunamamıştır. Fakat bazı kaynaklarda, derginin ismine rastlandığı için sinema dergileri listesine alınmıştır. Bulunan kaynaklarda da Sinematograf Ceridesi'nin sadece isminin bilindiği ifade edilmektedir (Özuyar, 2004: 104; Evren, 1993: 27).

3. Dergilerde Yer Alan Sinemayı Tanıtıcı Unsurlar

Osmanlıca yayınlanan ilk sinema dergisi "Sinema" dergisinin birinci sayfasında yayınlanan "Sinematograf Hakkında Mülâhazât (Düşünceler)" başlıklı yazı, yayımlandığı döneme göre oldukça özgün olan ve okuyuculara sinema ile ilgili tanıtıcı bilgiler veren bir yazıdır (Sinema, 23 Kânûn-i Sâni 1330: 1-3). Ayrıca derginin aynı sayısında sinema salonlarında gösterime giren filmlere ve film şirketi tanıtımlarına yer verilmiştir.

Ferah dergisinin ulaşılabilen 57. sayısının üçüncü sayfasında ise "Sinematograf" başlığı altında Alman Devleti ve komutanları ile ilgili gerçekleştirilen bir oyuna ait bilgilere, Alman komutanların sözlerine ve fotoğraflarına yer verilmiş ve Şehzadebaşı'ndaki Ferah Tiyatrosu'nun programı "Müsâmere-i Fevkalade" başlığıyla okuyuculara aktarılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayın hayatına başlayan Sinema Postası'nın ulaşılabilen sayılarında sinema ile ilgili önemli sayılabilecek yazılar yayınlamıştır. Sinema Postası'nın 2. sayısında Vedat Örfi imzasıyla yayınlanan "Milli Filmler" başlıklı bir makale bulunmaktadır. Örfi, makalesinde Türkiye'de çekilen filmler ve filmlerin konularından bahsetmiştir:

"... Sinema eserleri vücûda getirmeye, memleketimiz kadar müsâid belde nadirdir. Tabiat sahifelerinin en zariflerine sahibiz. Sinema güzellikleri peşinde koşmak ihtiyacından uzaklardayız. Gelen ecnebiler bunu büyük bir dikkatle takdir ettikleri halde bizler aldirmamıştık bile. Fazla te'mîn etmeyen türlü türlü çarelere başvuranlara çok tesadüf ettik. Fakat sinemanın diğer ticaret şubelerini hem de ne türlü geride bırakacak derecede müfid bir ticaret sınıfı olduğunu anlayabilen tek kişi çıkmadı. ..." (Sinema postası, 15 Kânûn-ı Evvel 1339:1-2).

Yine derginin ikinci sayısının dördüncü sayfasında "Sinemayı Kim İcat Etti" başlıklı imzasız yazıda sinemanın icat edilmesi ve ilerlemesi ile ilgili bilgiler verilirken; beşinci sayfada Majik Sineması'nın tam sayfa reklamı yayınlanmıştır. Sinema Postası'nda sinema salonlarının ilanı ile birlikte film tanıtımları, filmlerin sinemalarda gösterileceği zaman ve filmin kısa özeti yayınlanmıştır. Tanıtımı yapılan filmlerden biri de Elhamra Sineması'nda gösterime giren, "Hayvanlar İnsan Gibi" isimli filmidir (Sinema Postası, 15 Kânûn-ı Evvel 1339: 4).

Sinema Postası'nda yayınlanan bir diğer bölümde "Sinema Romanları/Hikâyeleri" bölümüdür. Altıncı sayıda yayınlanan "Paris'in Şirin Kırlangıcı" başlıklı yazı da derginin diğer sayılarından devam eden sinema hikâyelerinden biridir. Bu yazılar genel olarak iki ya da daha fazla sayı boyunca yayınlanarak okuyucuya sunulmaktadır. "Sinema Haberleri" başlıklı bölümde ise sinema ilanlarıyla birlikte haftalık programlara yer verilmiştir. "Sinemalarda Cevelan" başlıklı bölümde de, haftalık sinema programları, sinema salonları ve yeni filmler ile ilgili bilgiler bulunmaktadır (Sinema Postası, 17 Kânûn-ı Sâni 1339: 6-7, 11).

Sinema Postası'nın 8. sayısının on altıncı sayfasında "Kârîlerimizle Hasbihal" bölümünde, okuyuculardan gelen sorulara cevaplar verilmektedir. Dergilere gönderilen bu sorular bazen sinema sanatçıları ile ilgili, bazen de filmler ile ilgili olabilmektedir. Bunlardan bazıları şunlardır:

"- Ortaköy'de Muhammed Nazım Beye;

Filmlerinde alelade fotoğraflar gibi -müspet- ve -menfi- iki kopyası vardır. Aradaki fark fotoğrafların cam, filmlerin uzun olmasındandır. Menfi filmde arzu edildiği kadar kabil-i temsil filmi çıkartılır.

-Fatih'te Mehmet Nuri Beye;

Sinema san'at-kârlarının güzel vücutlu olmaları bi't-tâbii şarttır.

-Senai Beye;

Mevzû bahis sinemanın münâsib bir tarzda nazarı dikkati celb edildi." (Sinema Postası, 21 Şubat 1923:16)

Sinema Yıldızı dergisinin 1. sayısında ise "Yedinci Sanat" başlıklı "Kemalettin" imzalı yazıda sinemanın diğer sanat dalları arasındaki yerinden ve öneminden bahsedilmektedir. Aynı sayıda "Sinema

Alemi" başlığı altında Matmazel Frans Dolya, Almanya'da gösterime giren bir film ve Amerikalı bir artistin şöhret olması ile ilgili haberlere yer verilmiştir (Sinema Yıldızı, 12 Haziran 1924: 3-7).

Dergiler artistler ile ilgili magazinsel haberlere de çok sık yer vermektedirler. Günümüzde olduğu gibi, o yıllarda da bu haberler ilgi görmüştür. Sinema Yıldızı dergisinin 1. sayısının altıncı sayfasında imzasız "Ansızın Gelen Şöhret" başlıklı yazıda bunlardan biridir:

"... Sinema hayâtına girmesi pek garip ve ansızın olmuştur. Ressamın biri Helen Şadevik'in resmini yapar. Bu resim Amerikan magazin isminde bir mecmûanın kapağında yayınlanır. Pathe Amerikan sinema müessesesi müdürü de resmi pek beğenir. Ve ressamdan kime ait olduğunu sorar. Ressam söylemez. Ertesi gün derhal gazetede şöyle bir ilân neşr olur; - Amerikan Magazin mecmûasının kapağında resmi olan genç kızın derhal Pathe Amerikan sinemasına mürâcaatı rica olunur. Helen Şadevik ilânı okur. Mürâcaat eder ve bu sûretle bir yıldız olur. ..." (Sinema Yıldızı 12 Haziran 1924: 6)

Yine derginin on birinci sayfasında, dönemin ünlü artistlerinden biri olan Mary Pickford'un "Sinemada Artist Olmak İçin" başlıklı 10 maddelik bir yazısı yayınlanmıştır:

- 1- Bir senelik maîşetini temin etmeden evvel bu mesleğe atılmak!
- 2- Muvaffakiyetsizlik halinde tevessül edilmek üzere başka bir mesleğe sahip olmadan sinema artistliğine heves etme.
- 3- Eğer genç bir kız isen... yanına be-heme-hâl valideni al... O, müşfik nasihatleri ile sana büyük bir yardımcı vazifesini görür.
- 4- Sahne evsâf ve mezâyâsına haiz bulunduğuna dair kendini kendine temin et.
- 5- Kabilse sinema mesleğine teşebbüs etmezden evvel sahnede bir tecrübe yap.
- 6- Mürâcaat ederken beraberinde iyi çıkmış pek çok fotoğrafın bulunsun. Fotoğrafın ne kadar çok olursa kabul imkanı o kadar kolaylaşır.
- 7- Gardırobun zengin ve mütenevvîa olsun.
- 8- Mürâcaat etmezden evvel çıkartmış olduğun fotoğraflar üzerinde düşün ve evvel kendi kendinin fotojenik olduğuna yani resimde güzel gözüktüğüne kanaat getir.
- 9- Sinema mesleğini bir eğlence telakki edersen, senin için meşum neticeler verir. Bu meslek pek güç bir sanat mesleğidir.
- 10- Her meslekte olduğu gibi bu meslekte de çalışan... ve çalışmasına zeka.., arzu ve azmine ilave eden kazanır. Muvaffak olur. " (Sinema Yıldızı, 12 Haziran 1924:11).

Sinemanın yeni yeni toplum tarafından kabul görmesi bir takım merakları da beraberinde getirmiştir. Seyircilerin sinemadaki bazı sahnelerin nasıl olduğunu öğrenmek etmesi, bazı karelerin nasıl çekildiğini bilmek istemesi sinema dergilerini de bu yönde yayın yapmaya yöneltmiştir. Sinema Yıldızı'nın 3. sayısı sinema yazıları açısından zengindir. Derginin ilk iki sayfasında, diğer sayılarda görüldüğü gibi, "Sinema Sualleri" ve "Sinema Hileleri" isimli imzasız yazılar bulunuyor. Derginin beşinci sayfasında yayınlanan, "Şehrimize Film Nasıl Getirilir ve Nasıl Kiralanır" başlıklı yazıda sinema ile ilgili merak oluşturan konulardan biri açıklanmaktadır:

"Avrupa ve Amerika filmleri şehrimize iki sûretle ithal olunur. Birincisi sermâye-dâr bir zat doğrudan doğruya kendi hesabına bir filmi bir müddet için kir alıyor ve bu müddet zarfında muayyen mahallerde kiralamak hakkını almış oluyor. Mesela, kalan film altı ay müddet Türkiye, Yunanistan, Mısır ve Suriye için müteber olmak üzere falan efendinin üzerindedir gibi... O falan efendi bu filmi memleketimizde Yunanistan'da, Mısır ve Suriye'de kiraya veriyor ve neticede kendi verdiği parayla kiradan aldığı para arasındaki farkı da karını teşkil ediyor.

Diğer sûret ise, sinema fabrikalarının şehrimizdeki mümessilleri ve vekilleri tarafından olandır. Bu mümessiller fabrikalarına filmlerini yine fabrikaların hesabına kiralarlar ve kendi komisyonlarını alırlar. İstanbul sinema âlemi nokta-i nazarından üçe taksim edilmiştir. Beyoğlu, Kadıköy ve İstanbul cihetleri herhangi bir filmin buralarda ilk gösterilmesi hakkı pahalıdır. İkincisi ucuzdur.

Mesela Beyoğlu'nda bir defa gösterilmiş olan (Ecel Köprüsü) Kadıköy'de gösterildiği için Kadıköy sinemalarından birisi tarafından talep edilirse pahalı bir fiyat talep edilir. Halbuki, Beyoğlu ve İstanbul sinemalarından bir başkası istese daha ucuza verilir. Çünkü (Ecel Köprüsü) vaktiyle bir defa Beyoğlu'nda gösterilmiştir. Bu sebeptendir ki, mezkûr filmin sahibi olan (Majik Sineması) Kadıköy'e (Vizyon) yeni diye yüksek bir fiyat talep etmektedir" (Sinema Yıldızı, 26 Haziran 1924:5).

Derginin dördüncü nüshasında yayınlanan önemli yazılar ise, Mazhar Necati tarafından kaleme alınan "İzmir'de Sinema Tiryakiliği" ve Nureddin İbrahim tarafından yazılan "Ankara'da Sinema Hayatı"

başlıklı yazılardır. Ayrıca aynı nüshada yer alan "İzmir'de Sinema Tiryakiliği" başlıklı yazıda İzmir'de sinemaya gösterilen ilgi anlatılmaktadır:

"İzmir ahâlisinde sinemaya karşı hatırı sayılır bir ibtilâ mahsustur. İzmir'in bugün hâlâ faaliyette bulunan - on bir sineması her gün muntazaman işler. Bayram Cuma günleri sinemalar sabahın sekizinde faaliyete başlar ve bu saatte müşteri bulur. Bilhassa kış mevsiminde Cuma günleri sinemalar akşama kadar programlarını beş defa devir eder. Ve lâ-akalinde iki sare yapar ve her seansta sinema salonunda oturabilecek bir kanepeler bulunmayacak derecede izdiham ekseriyetle vakidir, hatta bir çok sinema meraklıları bilir ki, adeta tabiri caizse sinema tiryakisi olmuştur. Bunlar bir cuma günü mesela saat sekizde Irgat Pazar, Lale, on ikide Milli, ikide Palas ve dörtte Seferiyye sinemalarına giderek ekseriyetle serili olan beş programı birden takip ederler. Buna da sebep İzmir'de başka mahalli sinema bulunmamasıdır. Cuma günü işsiz olan halk bilhassa kışın ya sinemaya gidecek veyahut kahvede oturacaktır. ..." (Sinema Yıldızı, 31 Temmuz 1924:14-15).

Opera Sineması'nın yayın organı olan Opera-Sine dergisi de genellikle sinema salonunun programlarına ağırlık vermiştir. Opera-Sine dergisinin ilk sene yayınlanan 3. sayısında "Sinema Sanatkârlığı" başlıklı yazı bulunmaktadır. Yazının ikinci sayfasının eksik olmasından dolayı yazıya ait bir imza bulunamamıştır. Fakat yazıda sinemacılık ve sinema sanatkarı olabilmenin koşulları anlatılmaktadır:

"... Sinemayı yakından bilmeyenler, sanatkarlığı çocuk oyuncağı gibi görüyorlar. Bu fikir bizde hemen umumileşmiş gibidir. Hususıyla bahsettiğim hanımefendi gibi tetkikten evvel itimat edenler bu hataya çok çabuk yakalanıyor.

Hakikat halde sanatkar olabilmek için her şeyden evvel geniş bir yürek lazımdır. Her türlü sıkıntıya göğüs gerebilmeli. Sanatkârlık bedbinliğin amansız bir düşmanı olmakla beraber uzun bir tahammül ister. İntisâb eder etmez büyük rolleri deruhde etmek şerefine nâiliyyet, yüzde doksan dokuzdan sonra kalan küçücük bir ihtimaldir. ..." (Opera-Sine, 18 Aralık 1924:1).

Yine derginin aynı sayısında, "Sinema Âlemlerinden Haberler" başlığında, dünya genelinde sinema ile ilgili meydana gelen olaylara yer verilmiştir. Haberde yer alan konu başlıkları ise şunlardır: "Matmazel Muzidora", "Kalifornya Hamamları'nda", "Çarlı Çaplin'in İzdivacı" (Opera-Sine, 18 Aralık 1924:2). Derginin üçüncü sayfasında ise, "Dünya Sinemacılığı Hakkında" başlıklı imzasız yazı bulunmaktadır. Yazıda, Rusya sinemacılığı, Fransa Sinemacılığı ve bu ülkelerdeki sinema sektörü hakkında bilgiler verilmektedir.

Diğer sinema dergilerinde yer alan "Sinema Hileleri" başlıklı bölüm, Opera-Sine'de "Sinema Entrikaları" ismiyle yayınlanmıştır. Beşinci sayfada "Baki Bülent" tarafından kaleme alından "Sinema Entrikaları" isimli yazıda sinema sahnelerinin bilinmeyen yönleri ve film çekiminde yapılan entrikalar anlatılmaktadır.

Mudhike dergisinin 2. sayısı ise "İstanbul'da Sinema Hayatı" başlıklı imzasız bir makale ile başlamaktadır. Makalede İstanbul'da açılan sinema salonları ve sinemaya gösterilen ilgi şu şekilde anlatılmıştır:

"İstanbulullar sinemaya gûyâ meraklı görünüyorlar. Fakat birisi bu koca şehirde kaç sinema olduğunu düşünecek olsa bu merakın pek sathi olduğu hemen tahakkuk eder. Çünkü bütün şehirde sinemalar yirmiyi geçmez. Küflü ve dumanlı kahvelerde çayhâne köşelerinde tavla ve iskambil karşısında beyin çürütmek halkımızca bu şık ve temiz eğlenceye tercih olunuyor. Bu ne kadar şâyân-ı teessüf ise son senelerde şehrimiz sinemacılığını ecnebî elinden millî ellere geçtiğini görmek o kadar bâdî-i inşirâhdır (sevindiricidir)...

...Mesela Beyoğlu cihetinde geçen sene pek muhteşem mevsim (sinema sezonu) yapmış olan "El -Hamra"dan sonra Suâd Ferah Osmân Bey tarafından tecdid ve telvîn edilerek te'sis edilmiş olan "Sinema Asri" eski, küflü amfi tiyatro, sonra pek yakında açılacağı ilân edilen "Avrupa Sineması" hep bu ince zevk san'atla ve aynı zamanda ciddî kâbiliyyet-i idâreyle mümtâz müesseseler olup Türkler'in nâmına hakikaten bâdî-i iğtirârdır (gurur vericidir)..." (Mudhike, 24 Kânûn-ı Evvel 1340:1).

Derginin diğer sayfalarında ise, "Tiyatro ve Tefrika" ve "Amerika'da Sinema Kralları Ne Kazanıyor ve Nasıl Kazanıyor" isimli imzasız yazılar yer almaktadır. Sinema sanatkarlarının özel hayatı ile ilgili bilgilerin yer aldığı Amerika'da Sinema Kralları Ne Kazanıyor ve Nasıl Kazanıyor isimli yazıda, "Şarlo'nun Hayatı" da anlatılmakta ve bazı sanatçıların fotoğraflarına yer verilmektedir (Mudhike, 24 Kânûn-ı Evvel 1340: 4-5,8-9).

Sinema Mihveri'nde de Mudhike ve Sinema Rehberi dergilerinde olduğu gibi sinema ile ilgili çok fazla yazı yer almamaktadır. "Sinema Mihveri" imzasıyla yayınlanan "Gayemiz" başlıklı yazıda da derginin yayınlanma amacı şu şekilde açıklanmıştır:

“Sinema Mihveri; Memleketimizde sinemaya ve sahneye karşı gösterilen alakadan doğmuştur. Binaenaleyh, memleketin sinema ve sahne heveskârlarına arz şükran eder. Sinema Mihveri, herkesin gazetesidir. Ve onun üzerinde hiçbir şahsa veya müessesenin herhangi bir tesiri görülemeyecektir. ...” (Sinema Mihveri, 11 Mart 1926: 1).

Film Mecmuası, özellikle film şirketlerinin ve sinema salonlarının tanıtımına önem veren bir dergidir. Tanıtımın dışında dergide sinema ve film sektörü ile ilgili yazılara yer verilmiştir. Derginin ikinci sene yayınlanan 3. sayısında Cemal Reşit imzalı üç sayfa uzunluğunda “Sinemada Musiki” başlıklı makalede sinemada müziğin kullanımı ve sinema-müzik ilişkisi şöyle anlatılmaktadır:

“Birçok kimseler vardır ki sinemada musikinin lüzumu hakkında münakaşada bulunuyor ve hatta bu lüzumu külliyyen inkâr ediyorlar. Sinemada musikinin bulunmasına sebep, projektör aletinin gürültüsünü kapatmak veyahut perde üzerinde insanların yaşadığı, yürüdüğü, söylediği, aslanların bağırdığı, revolverlerin patladığı, volkanların ateş saçtığı görüldüğü halde hiçbir gürültü işitilmemesinin temaşa edenleri sıkımsaması mülâhazasından meydana geldiğini iddia ediyorlar.

Sinemada musikinin kaldırılması taraftarı olanlar sinemayı işgal edecek herhangi bir gürültünün, filmin temaşası esnasında musikiden daha ziyade hoş gideceğini ve çünkü bu gürültünün sinema programının bayalığı ve rol yapan artistlerin aleladedeliği yüzünden musiki kadar haleldar olmayacağını iddia ediyorlar. İşte sinema temaşacılarının büyük bir kısmının fikri budur. Bu fikri takbih mi etmeli? Ve hali evvelde evet denilebilir. Çünkü sinema salonlarında musikinin mevcudiyeti elzem olduğuna şüphe yoktur. Lakin tahmin edilirse anlaşılır ki artist düşmanı, musiki aleyhtarı, hissiz vesair gibi aksama ayrılan bu zevat haksız değildir. Filhakika kulağınızdaki zevksiz aksi seda sinemada bulunduğunuz zaman fena ve basmakalıp bir musikiyi ekseriye fena çalınmış bir halde dinleyerek sıkılmış olmanızdan ileri gelmiştir. ...” (Film Mecmuası, 2 Ekim 1927:1-3).

Sinema dergilerinin sayısının artması ile birlikte, içerik olarak da dergiler zenginleşmiştir. Artistik-Sine dergisi de, içerik olarak zengin olan sinema dergilerinden biridir. Derginin 1. sayısının ilk sayfasında “Fikri Tenkit” başlıklı Antoine Paul imzalı makale bulunmaktadır. Makalede genel olarak, yazarın bazı filmler ile ilgili eleştirileri yer almaktadır. Ayrıca yazıda sinemayı halkın daha iyi tanınması, öğrenmesi ile ilgili şu bilgiler bulunmaktadır:

“...İyi bir filmde aranılacak şeyler: Zinde bir mevzû heyet-i umûmiyyesinde bir insicam, vakîânın cereyan ettiği muhitin aynen yaşatılması, tasvirlerin parlaklığı, vakıfâne temsil edilmiş bulunması, sahnelerin güzelliği, harici sahnelerin câzib bir letafet arz etmesidir. Sinema, görülmemiş şeyler arayan büyük bir san’attır. Ve önünde vasi bir saha var. O sahayı araştırmak kâfidir.

Kârîlerimiz müteakip nüshalarımızı okudukça, sinema hakkında şimdiye kadar edindikleri bilgileri artacak ve bu büyük san’atın bütün gavâmızına vâkıf olarak iyi bir sinema müellif, münekkîd ve mütehasısı olacaklardır.” (Artistik-Sine, 4 Kasım 1926:1).

İkinci sayfada yer alan “Muhterem Kârîler, Lütufkar Kârîler” başlıklı yazıda Türkiye’de ve diğer ülkelerde sinema ve film sektörüyle ilgilenenlere hitap edecek derginin olmadığından Artistik-Sine’nin de bu amaçla yayımlandığından bahsedilmektedir. Derginin ayrıca okuyuculara daha iyi bir sinema dergisi sunması için okuyuculardan da destek beklenmektedir. Makalenin altında da “Okumanız menfaatiniz içindir” ibaresi bulunmaktadır (Artistik-Sine, 4 Kasım 1926:2).

Artistik-Sine’den sonra yayınlanan Türk Sineması dergisi de sinema kültürü, film, salon ve artist tanıtımı ile ilgili yazılara yer vermiştir. Derginin 5. sayısının ilk sayfasında Antoine Paul imzalı “Avrupa’da” başlıklı yazı yer almaktadır. Yazıda Avrupa ve Amerika’da ilerleyen sinema sektörü ve ülkelerin sinemacılık ile ilgili yaptıkları düzenlemeler şu şekilde anlatılmıştır:

“... Avrupa sinema âleminde ale’t-tevâlî tezayüt eden tekâmülü görmek için seri bir nazar tedkik atfetmek kifâyet eder. Ve bu tekâmülde, hükümetlerin hayırhâhâne muadelet ve himayeleri sayesinde vücûda gelmiştir.

Evet, Avrupa on seneden beri, Amerika sinemacılığının rebka-i esaretinde eyliyordu. Bilhassa İngiltere’de, Fransa’da, Almanya’da, İtalya’da, Avusturya’da kâin olan muhtelif sinema imalat müesseseleri nevmîd-âne sûrette mücadele ediyorlar ve Amerika firmalarının gerek sâdıkan ve gerek halen mâlik oldukları bedii, fenni ve sinâî vesâit sayesinde teshir ettikleri pek müşkil pesend halkı memnûn edebilecek filmler vücûda getirmeye muvaffak olmak idame-i mevcudiyet etmek için son derece mesai sarf eyliyorlar.

... İşte bu hâl nihayet Avrupa hükümetlerinin nazarı dikkatlerini celb ettiği; sinema mesaili Fransa meclisi â’yânında, Lordlar kamerasında, Lahey’de, Cenevre’de, bi’l-umûm mehafili resmîyye de tezekkür edildi. Sinema, bu ana kadar en ma’aruf ricâl-i devlet tarafından

nazarı ehemmiyete alınmak ve tezekkür edilmek şerefine nâil olmamıştı. Zevât-ı müşârun ileyhim'in, bidayet-i emirde meclislerinde sinemanın mevki-i müzakereye konulduğunu göreyek mütehayyir olduklarına şüphe yoktur. ..." (Türk Sineması, 1 Mayıs 1928: 1).

Dördüncü sayfada Antoine Paul tarafından kalemlle alınan "Ayn Filmleri" başlıklı yazıda da filmler farklı bir şekilde tanıtılmaktadır. Bu yazıda gösterime giren/girecek filmlerin bir paragraf uzunluğunda tanıtımı yapılmaktadır. Yazıda filmin yönetmeni, başrol oyuncusu ve kısaca filmin hikâyesinden bahsedilmektedir (Türk Sineması, 1 Mayıs 1928: 4-5).

Osmanlıca ve Fransızca yayın yapan sinema dergilerinde ağırlıklı olarak film ve sinema salonlarının tanıtımına yer verilmiştir. Genellikle dergilerin kapak sayfalarında artistlerin fotoğrafları, iç sayfalarda ise artistlerin biyografileri yayınlanmıştır. Ayrıca yeni bir kültür olan sinema ile ilgili özgün yazılarla birlikte çeviri yazıların da yer aldığı dergilerde, halkın sinema ile ilgili merakını giderecek bölümler de bulunmaktadır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Sinemanın gelmesi ile birlikte, çeşitli film gösterimleri başlamış ve yeni sinema salonları açılmıştır. İlk filmlerin gösterimiyle birlikte, sinema Anadolu illerine de yayılarak toplumsal bir yer edinmeye başlamıştır. Sinema salonları aracılığı ile daha da gelişen sinema sektörünü yazılı basın da desteklemiştir. 1914-1928 yılları arasında yayınlanan sinema dergilerinde de görüldüğü üzere, yazılı basında sinemayı tanıtmaya yönelik yeni yayınların çıktığı saptanmıştır.

Sinema dergileri incelendiğinde de, Latin harflerinin kabulüne kadar 11 sinema dergisinin yayınlandığı görülmektedir. İlk dergiler, ilk kez bir Türk yönetmen tarafından çekilen filmlerle aynı yıllarda yayınlanmaya başlamıştır. Dergilerin yayınlanma tarihleri incelendiğinde, büyük bir kısmının 1923 ile 1927 yılları arasında, Muhsin Ertuğrul'un ilk filmlerini çekmeye başladığı yıllarda yayınlandığı görülmektedir. Dergilerin yayın süreleri ise farklılık göstermektedir. Özellikle, ilk sinema dergilerinin çok kısa süreli olduğunu fakat 1923'ten sonra yayınlanan dergilerin ise daha uzun süreli olduğunu söylemek mümkündür.

Osmanlıca-Fransızca olarak yayınlanan dergilerin birçoğunun kapak sayfalarında genellikle popüler artistlerin fotoğraflarına ya da bazı filmlerin afişlerine yer verilmiştir. Tamamı siyah-beyaz olarak basılan dergilerin bazıları ise kapaklarında renkli baskıyı tercih etmiştir. Sinema dergilerinin büyük bir kısmı sayfa tasarımı açısından benzerlik göstermektedir. Fakat özellikle uzun süre yayınlanan dergilerin (Opera-Sine gibi) tasarımlarında değişikliklerin yapıldığı da görülmektedir.

Dergilerin tamamı sayfalarında ilanlara, reklamlara yer vermiş olup, bazı dergiler ise sayfa sayısının büyük bir kısmını ilanlarla doldurmuş ve sinema ile ilgili yazılar ve diğer metinler birkaç sayfadan öteye geçmemiştir (Sinema Rehberi, 19 Nisan 1924: 2-3, 5-7).

Sinema yazılarında dikkat çeken bir nokta da yazarlarının büyük bir kısmının isminin tam olarak bilinmemesidir. Sinema yazılarında, en önemli dönem olarak 1923 ile 1928 yılları arasında göstermek mümkündür. O tarihler arasında yayınlanan sinema dergilerinde sinema yazılarına ve çeviri yazılara daha sık yer verilmiştir. Özellikle yabancı basından çevrilen, ya da yabancı yazarların eserlerinin tercümeleri o dönem sinema dergilerinde çok yer almıştır.

Dergilerde yer alan bir diğer önemli bölüm ise sinemaya dair haberlerin yayınlandığı bölümdür. Farklı başlıklarla (Sinemada Cevelan, Sinema Haberleri) yayınlanan bu bölümlerde, bazı yeni sinema salonlarının açılması ve İstanbul'daki sinemalar hakkında, milli filmlerin çevrilmesi ve memleket sinemacılığı hakkında, yurtdışındaki ülkelerin sinema ve tiyatro serüveni hakkında ve ayrıca yerli ve yabancı artistler hakkında haberlere rastlanmaktadır.

Sinema dergilerinde, sanatçı ve artistlerin tanıtımı da yapılmıştır. Özellikle fotoğraflı bir şekilde tanıtılan artistlerin özel yaşamları ile ilgili yazılar da yayınlanmıştır. Bazı dergilerin sayılarında ise, artist olabilmek için gerekli şartlar ile ilgili magazinsel haberler de yer almıştır.

Dergilerde sinemaya dair yazıların yanında, okuyucuların ilgisinin çekilmesi için yayınlanan sinema hikâyeleri/romanları da bulunmaktadır. Film senaryoları ya da sinema ile ilgili olmayan konular ile ilgili yayınlanan bu bölümler, genellikle parçalar halinde dergilerin birkaç sayısında sürekli yayınlanmıştır. Sinema dergilerinin önemli bir kısmını filmler, film şirketleri ve sinema salonları ile ilgili tanıtıcı yazılar oluşturmaktadır. "En büyük", "şaheser", "en önemli", "meşhûr" gibi sıfatlar kullanılarak tanıtılan filmlerin yanında, yabancı film şirketlerinin filmleri de tanıtılmaktadır. Ayrıca, halkın sinema salonlarına ilgi göstermesiyle birlikte, dergilerde yer alan sinema salonlarının reklamları da artış göstermiştir.

"Okuyucu Mektupları", "Kârîlerle Hasbihal" ve "Postam" başlıklı bölümlerde, okuyucuların dergiye gönderdikleri sinema ile ilgili soruların yer aldığı mektuplar yayınlanmıştır. Okuyucuların görüşleri ile birlikte sordukları sorulara da yine dergi üzerinden cevap verilmiştir.

Sinema salonlarında gösterilen filmler ise çoğunlukla yurtdışından ithal edilmiştir. O dönem gösterilen filmlerin yabancılar tarafından çekilmesi ve Osmanlı'da gösterilmesi bazı kültürel unsurların değişmesine sebep olmuştur. Özellikle, ilk başlarda kadınlarla erkeklerin bir arada bulunmadığı kahvehane

tarzı yerlerin yerine geçen sinema salonlarında zamanla kadın ve erkek bir arada Avrupa'dan gelen filmleri seyretmiştir. Bu filmlerin tanıtımı ise sinema dergileri aracılığıyla yapılmıştır.

Sinemanın yazılı basın aracılığıyla toplumsal bir zemine kavuştuğunu söylemek mümkündür. Sinema dergilerinde yabancı kadın oyuncuların fotoğraflarının özendirilerek verilmesi ve sinema artisti olmak için gerekli olan şartların yayınlanması halk arasında sinemaya karşı bir sempatinin oluşmasına neden olmuştur.

Sinemanın toplumsal yaşamdaki yeri gibi konuları irdeleyen dergi yazıları da Avrupa ve Osmanlı'daki sinema sektörünü göstermesi açısından oldukça önemlidir. Bunların dışında dergilerde sinema ile ilgili çeviri yazılar da, halkın sinema ile ilgili bilmediklerini öğrenmesi açısından önemlidir.

Sinema dergileri ile birlikte halk arasında yaygınlaşmaya başlayan sinema, geleneksel oyunlar arasında kendisine yeni bir yer edinebilmiştir. Yine bu süreçte dergilerde yayınlanan sinema ile ilgili yazılar ve sinema salonlarının tanıtımı da etkili olmuştur. Sinema dergileri de, sinemayı tanıtmak amacıyla içeriklerini oluşturmuş ve okuyuculara sunmuştur.

KAYNAKÇA

- ALEMDAR, Korkmaz (2001). *İletişim ve Tarih*, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- EVREN, Burçak (1993). *Sinema Dergileri*, İstanbul: Korsan Yayın.
- EVREN, Burçak (1995). *Sigmund Weinberg Sinemayı Türkiye'ye Getiren Adam*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- EVREN, Burçak (2000). "Türk Sinemasında İlk Sansür Ya Da Abdulhamit ve Sinema", *Türk Sinemasında Sansür*, s. 135-139. Ankara: Kitle Yayıncılık.
- EVREN, Burçak (2003). *Türk Sinemasının Doğum Günü*, İstanbul: Antrakt Sinema Kitapları.
- GÜNYOL, Vedat (1984). "Cumhuriyet Sonrası Sanat ve Edebiyat Dergileri", *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, s. 85-122. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- İNCEOĞLU, M. Ç. (2008). *Modernleşme ve Türk Sineması: Tarihsel ve Toplumbilimsel Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KILIÇ, Levend (2008). *Fotoğraf ve Sinemanın Toplumsal Tarihi*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- ONARAN, A. Ş. (1999). *Türk Sineması I. Cilt*, Ankara: Kitle Yayıncılık.
- OSMANOĞLU, Ayşe (1960). *Babam Abdulhamit*, İstanbul: Güven Basımevi.
- ÖZDEMİR, Nebi (2007). "Osmanlı Tüketim Kültürü, Eğlence ve Yazılı Medya İlişkisi", *Milli Folklor*, S.73, s.12-22.
- ÖZEN, Emrah (2009). "Özön'ün Paltosundan Kurtulmak", *İletişim Araştırmaları*, S.7, s.13-47.
- ÖZÖN, Nijat (1968). *Türk Sineması Kronolojisi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- ÖZÖN, Nijat (2010). *Türk Sineması Tarihi*, İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- ÖZUYAR, Ali (2004). *Babüli'de Sinema*, İstanbul: İzdüşüm Yayınları.
- ÖZUYAR, Ali (2008). *Sinemanın Osmanlıca Serüveni*, Ankara: De ki.
- SADOUL, George (1948). *Histoire Generale Du Cinema, I: L'invention du cinema 1832-1897*, Paris: Les Editions Denoel.
- SCOGNAMILLIO, Giovanni (2003). *Türk Sinema Tarihi*, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- TEKSOY, Rekin (2005). *Rekin Teksoy'un Sinema Tarihi (Cilt 1)*, İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- TOPRAK, Zafer (1984). "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, s. 13-54. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- TÜRK TARİH KURUMU, <http://www.ttk.gov.tr/index.php?Page=Sayfa&No=385>, Erişim tarihi, 25.08.2015
- ÜSDİKEN, Behzat (1997). "Sigmund Weinberg Olayı ve Türkiye'de Sinemanın Başlangıcı", *Antrakt*, S.66.
- #### SÜRELİ YAYINLAR
- ARTİSTİK-SİNE, 4 Kasım 1926, s:1 ; 16 Aralık 1926, s:6 ; 23 Şubat 1927, s:13 ; 16 Mart 1927, s:16 ; 1 Nisan 1927, s:19
- FERAH, 29 Kânûn-ı Sâni 1330, s:57
- FİLM MECMUASI, 1 Kasım 1926, s:1 ; 14 Nisan 1926, s:19 ; 2 Ekim 1927, s:3 ; 9 Kasım 1927, s:7 ; 16 Kasım 1927, s:8 ; 28 Aralık 1927, s:14 ; 9 Ocak 1928, s:1 ; 18 Ocak 1928, s:3 ; 25 Ocak 1928, s:4
- MUDHİKE, 17 Kânûn-ı Evvel 1340, s:1 ; 24 Kânûn-ı Evvel 1340, s:2 ; 1 Kânûn-ı Sâni 1340, s: 3
- MİLLİYET, 22 Mayıs 1995, "Osmanlı Velihahtı Osmanlı'yı Anlatıyor", s. 21.
- OPERA-SİNE, 18 Aralık 1924, s:3 ; 16 Eylül 1925, s:1 ; 30 Eylül 1925, s:3 ; 21 Ekim 1925, s:6
- SİNEMA, 23 Kânûn-ı Sâni 1330, s:62
- SİNEMA MİHVERİ, 11 Mart 1926, s: 1
- SİNEMA POSTASI, 15 Kânûn-ı Evvel 1339, s:2 ; 17 Kânûn-ı Sâni, s:6 ; 21 Şubat 1923, s:8
- SİNEMA REHBERİ, 19 Nisan 1924, s:14 ; 20 Nisan 1924, s:15 ; 21 Nisan 1924, s:16 ; 22 Nisan 1924, s:17 ; 23 Nisan 1924, s:18 ; 25 Nisan 1924, s:20
- SİNEMA YILDIZI, 12 Haziran 1924, s:1 ; 19 Haziran 1924, s:2 ; 26 Haziran 1924, s:3 ; 31 Temmuz 1924, s:4
- TÜRK SİNEMASI, 1 Mayıs 1928, s:5 ; 21 Mart 1928, s:26 ; 28 Mart 1928, s:27